

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2016

ΙΣΤΟΡΙΑ Ο.Π. ΑΝΘΡ. ΣΠΟΥΔΩΝ – ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΛΥΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ

A1

α. Κόμμα Γ. Θεοτόκη: σχολικό βιβλίο, σελ. 92-93 «Το κόμμα του Γ. Θεοτόκη ήταν πιο μετριοπαθές... και αποτέλεσε τον πυρήνα των Αντιβενιζελικών».

β. Προσωρινή Κυβέρνησις Κρήτης: σχολικό βιβλίο, σελ. 213-214 «Οργανώθηκε στο Θέρισσο, με πρόεδρο τον Ελ. Βενιζέλο... και εξέδιδε την εφημερίδα “Το Θέρισσο”».

γ. Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής: σχολικό βιβλίο σελ. 152 «Με βάση το άρθρο 11 της Σύμβασης της Λοζάνης... και της εκτίμησης της ακίνητης περιουσίας των ανταλλαξιμών». Επιπρόσθετα, συμπληρώνουμε από το σχολικό βιβλίο, σελ 146 την πρόταση: «Η Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής μερίμνησε για τη μεταφορά το 1924 και 1925 περίπου 200.000 Ελλήνων που παρέμεναν στην Καππαδοκία και γενικότερα στην Κεντρική και Νότια Μικρά Ασία.

ΘΕΜΑ A2

α. Σωστό (σελ. 84)

β. Λάθος (σελ. 209)

γ. Λάθος (σελ. 220)

δ. Λάθος (σελ. 49)

ε. Σωστό (σελ. 54)

ΘΕΜΑ B1

Σχολικό βιβλίο, σελ. 142-143: «Η επιστροφή των προσφύγων στη Μικρά Ασία... θα έπαιρναν πάλι το δρόμο της προσφυγιάς».

ΘΕΜΑ B2

Σχολικό βιβλίο, σελ. 157: «Την αστική αποκατάσταση ανέλαβε περισσότερο το κράτος... (αρδευτικά και αποστραγγιστικά έργα, διάνοιξη δρόμων, κατασκευή ή επέκταση λιμανιών κ.α.)».

Γ1.

Σχολικό βιβλίο, σελ. 78-79

α. Μέσα σε συνθήκες κυβερνητικής αστάθειας και εμφυλίου πολέμου, η Εθνοσυνέλευση του 1862 χρειάστηκε δύο ολόκληρα χρόνια, για να φτάσει στην ψήφιση συντάγματος. Ως πολίτευμα ορίστηκε η βασιλευομένη δημοκρατία αντί της μέχρι τότε συνταγματικής μοναρχίας. Κατοχυρώθηκαν μεταξύ άλλων η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας, η άμεση, μυστική και καθολική (για τον ανδρικό πληθυσμό) ψήφος με σφαιρίδια, η ανεξαρτησία της

δικαιοσύνης και η ελευθερία του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι. Παρά την έντονη αντίδραση του βασιλιά Γεωργίου Α΄, η Εθνοσυνέλευση επέβαλε την αρχή να προέρχεται η κυβέρνηση από την κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Αυτό που δεν ορίστηκε με σαφήνεια, διότι θεωρήθηκε αυτονόητο, ήταν ότι ο βασιλιάς όφειλε να δώσει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης σε βουλευτή του κόμματος που είχε την εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας της Βουλής. Ο Γεώργιος εκμεταλλεύτηκε αυτήν την ασάφεια, για να διορίζει κυβερνήσεις της αρεσκείας του. Σύμφωνα με την Ιστορία του Νέου Ελληνισμού δριμεία ήταν η κριτική που άσκησε ο Χαρίλαος Τρικούπης για αυτήν την τακτική του θρόνου. Ειδικότερα, μετά την εκλογική νοθεία στις 29 Ιουνίου 1874 δημοσιεύει το πολύκροτο άρθρο «Τις πταίει», στην εφημερίδα «Καιροί», στο οποίο αποδίδει την παρατεταμένη πολιτική κρίση στο Γεώργιο, λόγω της δεσποτικής συμπεριφοράς του. Από αυτήν ελλοχεύει μια επαναστατική, λανθασμένη και ριψοκίνδυνη έκβαση. Τέλος, απαλλάσσει το λαό, τα πολιτικά κόμματα και τους πολιτικούς από τις ευθύνες τους, θεωρώντας τους τελευταίους αδύναμους να αντικρούσουν την απολυταρχική πολιτική.

β. Η ιδέα για την επίλυση του προβλήματος ανήκε στον νέο τότε πολιτικό Χαρίλαο Τρικούπη το 1875. Ο τελευταίος υποστήριξε δημόσια ότι η μόνη λύση στο πρόβλημα της πολιτικής αστάθειας ήταν η συγκρότηση δύο μεγάλων κομμάτων εξουσίας, σύμφωνα με το πρότυπο της Αγγλίας. Για να καταστεί αυτό δυνατόν, έπρεπε ο βασιλιάς να αναθέτει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης μόνο σε πολιτικό ο οποίος σαφώς είχε τη «δεδηλωμένη» εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας των βουλευτών. Αυτό θα στερούσε από τα κόμματα μειοψηφίας τη δυνατότητα να σχηματίζουν κυβέρνηση, θα τα ωθούσε σε συνένωση με τα μεγάλα και θα είχε ως αποτέλεσμα σταθερότερες κυβερνήσεις πλειοψηφίας, δηλαδή τη διαμόρφωση του δικομματικού συστήματος, σύμφωνα με τον ίδιο τον Τρικούπη. Ο βασιλιάς, υπό την πίεση της αντιπολίτευσης και του επαναστατικού αναβρασμού του λαού, υιοθέτησε τελικά την άποψη του Τρικούπη. Πιο συγκεκριμένα, ο Γεώργιος στο λόγο του στη Βουλή στις 11 Αυγούστου 1875 (Κείμενο Β) ομολόγησε το σεβασμό του στο Άρθρο 21 του Συντάγματος του 1864, που αφορούσε στην αρχή της λαϊκής κυριαρχίας. Υποστήριξε ότι τα καθήκοντα των βουλευτών ισοσκελίζονται με τα αντίστοιχα δικαιώματα. Τέλος, θεωρεί απαραίτητη τη δήλωση της εμπιστοσύνης των βουλευτών προκειμένου να λειτουργεί απρόσκοπτα το πολίτευμα. Η ψήφιση, λοιπόν, της «αρχής της δεδηλωμένης» αποτελεί τομή στην πολιτική ιστορία της χώρας, καθώς οδήγησε σε μεταβολή του πολιτικού τοπίου. Το διάστημα μεταξύ του 1875 και του 1880 αποτελεί μεταβατική περίοδο. Στις εκλογές του 1875 και του 1879 κανένα κόμμα δεν κέρδισε την κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1884, τα δύο μεγάλα κόμματα, του Τρικούπη και του Δηλιγιάννη, έλεγχαν το 92,2% των εδρών στο Κοινοβούλιο. Αξιοσημείωτο είναι, επίσης, το γεγονός ότι τα 24 τοπικά ψηφοδέλτια που υπήρχαν στις εκλογές του 1879, μειώθηκαν σε 4 στις εκλογές του 1885. Έτσι προκύπτει ότι λίγα μόλις χρόνια ύστερα από την αρχή της δεδηλωμένης το κοινοβουλευτικό σύστημα και ο δικομματισμός θεμελιώθηκαν στην ελληνική πολιτική σκηνή.

ΘΕΜΑ Δ1

Σχολικό βιβλίο, σελ. 25 και 43-44

α. Από τα πολλά προβλήματα που κληροδότησε η οθωμανική κατοχή στο νέο ελληνικό κράτος, ξεχώριζε για την έκταση, τη σημασία και την πολυπλοκότητα του το ζήτημα των «εθνικών γαιών». Η διανομή τους, αν και αποτελούσε γενική επιθυμία, συναντούσε πολλά προβλήματα στην πράξη. Η οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος έγινε με νομοθετικές ρυθμίσεις κατά την περίοδο 1870-1871. Στόχος των νομοθετημάτων ήταν να εξασφαλιστούν κατά προτεραιότητα οι ακτήμονες χωρικοί, με την παροχή γης, απαραίτητης για την επιβίωσή τους. Ταυτόχρονα, το κράτος προσπαθούσε να εξασφαλίσει, μέσα από τη διαδικασία της εκποίησης, τα μεγαλύτερα δυνατά έσοδα, που θα έδιναν μια ανάσα στο διαρκές δημοσιονομικό αδιέξοδο. Όπως μας πληροφορεί το κείμενο Α, η επίλυση του αγροτικού ζητήματος αποτελεί μέρος της προσπάθειας του Α. Κουμουνδούρου, το διάστημα 1860-1880, να αναπτύξει τη γεωργία και να εκβιομηχανίσει τη χώρα. Συγκεκριμένα, οι λόγοι που ώθησαν την κυβέρνηση του στις σημαντικές αυτές νομοθετικές ρυθμίσεις είναι τόσο οικονομικοί, όσο και κοινωνικοί. Με την αγροτική μεταρρύθμιση θα αυξηθούν τα κρατικά εισοδήματα, καθώς θα ενισχυθούν οι φυτείες και η μικρή και μεσαία οικογενειακή ιδιοκτησία, ενώ παράλληλα με την επέκταση των αγροτικών εξαγωγών θα υπάρξει γρήγορη ανάπτυξη των εμπορών και θα ενισχυθεί ο ρόλος τους στη δανειοδότηση των μικροπαραγωγών. Θεωρούσε ότι η παραχώρηση των εθνικών γαιών μπορεί να στερήσει από το κράτος το 25% της ακαθάριστης παραγωγής του, όμως θα αποκτηθούν νέες πηγές εσόδων από τους φόρους και τους δασμούς, θα επεκταθεί η επιχειρηματική δραστηριότητα και θα αυξηθεί η παραγωγή. Όσον αφορά τους κοινωνικούς λόγους που ώθησαν στην επίλυση του αγροτικού ζητήματος, θα δοθούν κομμάτια γης σε μη κληρούχους ή μικροϊδιοκτήτες και έτσι θα αποφευχθούν οι κοινωνικές εντάσεις που δημιουργούνταν μέχρι τώρα με τις καταπατήσεις των εθνικών και εκκλησιαστικών γαιών σε διάφορες περιοχές της χώρας, ιδιαίτερα στην Πελοπόννησο. Σύμφωνα με τις σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις, οι δικαιούχοι αγρότες μπορούσαν να αγοράσουν όση γη ήθελαν, με ανώτατο όριο τα 80 στρέμματα για ξηρικά εδάφη και τα 40 στρέμματα για αρδευόμενα. Στο χρονικό διάστημα μεταξύ της αγροτικής μεταρρύθμισης του Αλ. Κουμουνδούρου και του Ελ. Βενιζέλου έγιναν περαιτέρω προσπάθειες διευθέτησης του αγροτικού ζητήματος και της μεγάλης ιδιοκτησίας, αλλά οι ενέργειες αυτές προσέκρουαν σε εμπόδια. Το αποφασιστικό βήμα προς την ολοκλήρωση της αγροτικής μεταρρύθμισης του 1917 έγινε στα ταραγμένα χρόνια του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου και του «εθνικού διχασμού». Το 1917 η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη αποφάσισε την ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης. Ο στόχος ήταν διπλός: αφενός η στήριξη και ο πολλαπλασιασμός των ελληνικών ιδιοκτησιών γης στις νεοαποκτηθείσες περιοχές και αφετέρου η αποκατάσταση των προσφύγων και η πρόληψη κοινωνικών εντάσεων στον αγροτικό χώρο. Όπως σχολιάζεται στο Κείμενο Β, η πρόθεση του Βενιζέλου και των Φιλελευθέρων ήταν αφενός η ενίσχυση του εθνικού φρονήματος των αγροτών, οι οποίοι θα αποτελούσαν τον κύριο όγκο του στρατού στους επερχόμενους πολέμους, αφετέρου να ενισχυθεί η έλξη του ελληνικού εθνικού προγράμματος στους χριστιανικούς πληθυσμούς της βόρειας Ελλάδας. Σύμφωνα με τον Φραγκιάδη, το καθεστώς μικροϊδιοκτησίας αποδείχθηκε επιτυχημένο περισσότερο από πολιτική άποψη, καθώς οδήγησε στη σταθεροποίηση της κρατικής εξουσίας και του πολιτεύματος. Παράλληλα, ήταν το μόνο όπλο της κυβέρνησης να νομιμοποιήσει την κυριαρχία της στις νεοαποκτηθείσες περιοχές της βορείου Ελλάδας.

β) Οι στόχοι των νομοθετικών μεταρρυθμίσεων του 1870-1871 ήταν αντιφατικοί και στην πραγματικότητα μόνο ο πρώτος, δηλαδή η εξασφάλιση των ακτημόνων με την παροχή γης, επιτεύχθηκε σε ικανοποιητικό βαθμό. Από το 1870 ως το 1911 διανεμήθηκαν 2.650.000 στρέμματα με 370.000 παραχωρητήρια, πράγμα που δείχνει ότι οι φιλοδοξίες ή οι δυνατότητες των αγροτών για απόκτηση καλλιεργήσιμης έκτασης ήταν περιορισμένες αλλά και ο πολυτεμαχισμός της γης ήδη μεγάλος. Πρέπει να επισημανθεί ότι για τις περιοχές που χαρακτηρίζονταν ως φυτείες, ελαιόδεντρα και αμπέλια, ο μέσος όρος έκτασης των ιδιοκτησιών ήταν σαφώς μικρότερος εκείνων που προορίζονταν για καλλιέργεια δημητριακών. Επρόκειτο όμως για σημαντική διανομή καλλιεργήσιμων γαιών, ιδιαίτερα αν συγκριθεί με τα 600.000 στρέμματα εθνικών γαιών που είχαν διανεμηθεί τα προηγούμενα χρόνια, από το 1833 μέχρι το 1870. Ωστόσο, μόνο το 50% περίπου του αντιτίμου των παραχωρούμενων γαιών πληρώθηκε τελικά στο κράτος από τους αγοραστές της εθνικής αυτής ιδιοκτησίας. Σχετικά με τα νομοθετήματα του 1917, η απαλλοτρίωση των μεγάλων αγροτικών ιδιοκτησιών έγινε δυνατή στα αμέσως μετά τον πόλεμο χρόνια, όταν η ανάγκη αποκατάστασης των προσφύγων βρέθηκε στο επίκεντρο του κρατικού ενδιαφέροντος. Όπως αναφέρει το κείμενο Β, αρχικά προβλεπόταν η εκούσια απαλλοτρίωση των τσιφλικιών των χριστιανών γαιοκτημόνων με προγράμματα χρηματοδότησης των ακτημόνων αγοραστών. Όμως, οι ενδοαστικές συγκρούσεις που προκλήθηκαν και η όξυνσή τους, καθώς και ο εθνικός διχασμός οδήγησε την κυβέρνηση στην υιοθέτηση ενός ριζοσπαστικότερου προγράμματος υποχρεωτικής πλέον απαλλοτρίωσης. Σύμφωνα με το κείμενο Γ, διανεμήθηκαν τα κτήματα των Τούρκων και των Βουλγάρων που είχαν αποχωρήσει, λόγω της ανταλλαγής των πληθυσμών, αλλά και Ελλήνων μεγαλογαιοκτημόνων. Επιλέχθηκε το μοντέλο της δημιουργίας μικρής ιδιοκτησίας οικογενειακού αγροτικού χαρακτήρα τόσο για τη νότια, όσο και για τη βόρεια Ελλάδα. Η αναδιανομή που έγινε έφτασε στο 85% των καλλιεργήσιμων εκτάσεων στη Μακεδονία και στο 68% στη Θεσσαλία. Στο σύνολο της καλλιεργήσιμης γης της χώρας το ποσοστό αυτό ανήλθε σε 40%. Μετά από λίγα χρόνια, κάτω από την πίεση του προσφυγικού προβλήματος, η αγροτική μεταρρύθμιση ολοκληρώθηκε και οδήγησε την αγροτική οικονομία της χώρας σε καθεστώς μικροϊδιοκτησίας.